

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΕΝΑΣ ΔΙΑΡΚΗΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η επιστημονική περιοχή της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί έναν κλάδο με βαθιές διεπιστημονικές διασυνδέσεις και δικό της εννοιολογικό σύστημα. Μια συνδιαλλαγή κλάδων όπως η ιστορία, η αρχιτεκτονική, η αισθητική, και η τεχνολογία, παρείχε την γένεση ενός μοναδικού συνόλου εννοιών που σχετίζονται με την προστασία των μνημείων.

Κρίνεται ως απαραίτητη η μετάβαση από καθημερινούς χαρακτηρισμούς όπως “παραδοσιακό” και νεοκλασικό” και από ένα γενικό καθεστώς προστασίας, στην οργάνωση ενός λεξιλογίου και μιας πρακτικής, μέσα από την εγκατεστημένη και με ισχυρό λόγο στις χώρες του εξωτερικού, επιστήμη της αποκατάστασης μνημείων. Μια περιοχή με μακροχρόνια εμπειρία από την ενεργή ενασχόληση με τα μνημεία και την προστασία τους.

Η λέξη μνημείο προέρχεται από το ρήμα “μνάομαι - μιμνήσκω” και εκφράζει την ανάμνηση για μια ιστορική συνθήκη, με τον καθημερινό υπαινιγμό της λέξης να δηλώνει ένα κολοσσιαίο και μνημειακό κτίσμα, ένα ιδιαίτερο προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας. Με τους ορισμούς και τα άρθρα του Χάρτη της Βενετίας, η έννοια του διατηρητέου μνημείου διευρύνεται, και περιλαμβάνει, όχι μόνο την υψηλή αρχιτεκτονική, αλλά και την ανώνυμη, απλή αρχιτεκτονική (*architettura minore*).

Η συνεχώς επικρατούσα άποψη, που γεννήθηκε μετά τις κρίσεις του 20ου αιώνα, ότι τα μνημειακά έργα των λαών αποτελούν “κοινή κληρονομιά” δημιούργησε την ανάγκη για διεθνής συνεργασίες και συνεργίες. Σε αυτήν την ανάγκη απάντησε η δημιουργία διεθνών οργανισμών όπως το ICOMOS (Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών), η UNESCO (Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών) και το COE (Συμβούλιο της Ευρώπης). Ανάμεσα στις λοιπές δραστηριότητες αυτών των οργανισμών είναι η παραγωγή κειμένων που εστιάζουν στην συντήρηση και αποκατάσταση της κτισμένης παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. “Χάρτης” είναι μια από τις επίσημες ονομασίες αυτών των κειμένων και η πλέον επικρατούσα σύνοψη του συνόλου όρων όπως συμβάσεις, συστάσεις, διακηρύξεις κ.α.

Πριν συνεχίσουμε την ανάπτυξη της προβληματικής μας, οφείλουμε να ξεχωρίσουμε τους ορισμούς της “Αποκατάσταση της Αρχικής Μορφής” από την “Αποκατάσταση” (resturo) τους οποίους δεν πρέπει να συγχέουμε. Ορίζουμε την Αποκατάσταση της Αρχικής Μορφής, ως την απομάκρυνση όλων των μεταγενέστερων επεμβάσεων ενός μνημείου, με σκοπό την απόκτηση της αρχικής μορφής του. Η Αποκατάσταση (αποκαθιστώ) αφορά την επέμβαση που θα πρέπει να κάνουμε για να εξασφαλίσουμε την συνέχιση της ύπαρξης του και την μεταβίβαση του στις μελλοντικές γενεές. Συνεπώς όταν μιλάμε για Αποκατάσταση εννοούμε την υιοθέτηση μιας ενεργής στάσης απέναντι στα διατηρητέα μνημεία.

Το αστικό τοπίο της Αθήνας, ως χαοτικό συνονθύλευμα ετερόκλητων κτιριακών μορφών, ανάμεσα στο οποίο τα νεοκλασικά διατηρητέα μνημεία παρουσιάζουν μια μάλλον θλιβερή εικόνα, συνθλίβει οτιδήποτε προϋπήρχε της νεοελληνικής οικιστικής ανάπτυξης. Τα ξεχωρίζουμε συνεπώς, και λαμβάνουμε μια ενεργή θέση απέναντι στην προστασία τους.

Προβληματιζόμαστε σχετικά με την επαναχρησιμοποίηση αυτών των ζωντανών μαρτυριών της μακρόχρονης παραδόσεως μας. Ανοίγουμε διάλογο με το παρελθόν.

Σε περίπτωση που επιλέξουμε να υποστηρίξουμε την επαναχρησιμοποίηση ενός κτιρίου, προχωράμε σε διαδικασίες εξυγίανσης αυτού, στην λήψη δηλαδή όλων των μέτρων που εξασφαλίζουν μια λειτουργική και υγιεινή χρήση των αρχιτεκτονικών μνημείων. Προβαίνουμε σε συμπλήρωση όλων των γλυπτικών, ζωγραφικών και διακοσμητικών στοιχείων που είναι δεμένα με - και χαρακτηρίζουν το μνημείο (με ελεύθερη ερμηνεία αυτών μόνο κατόπιν κριτικού ελέγχου και αυστηρά όπου χρειάζεται). Εξασφαλίζουμε προληπτική προστασία, προλαβαίνοντας την αναγκαιότητα μιας ολοκληρωτικής επέμβασης αποκατάστασης όταν κρίνεται απαραίτητο. Οργανώνουμε αναλαμβανόμενα μέτρα και ενέργειες για να διατηρήσουμε την υλική και αισθητική υπόσταση των μνημείων.

Αφορμή σκέψεων και προβληματισμού του συλλόγου μας, είναι η διάσωση και η αξιοποίηση δύο κτισμάτων του δήμου Αθηναίων που έχουν ανακηρυχθεί διατηρητέα. Τα χαρακτηριστικά αυτά δείγματα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, ξεχωρίζουν ακόμη και σήμερα για το ιδιαίτερο κάλλος και την αισθητική τους στο αστικό περιβάλλον.

Το διατηρητέο στην συμβολή των οδών Θεμιστοκλέους και Κατακουζηνού

Το κτίριο αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχιτεκτονικής σύνθεσης της ώριμης περιόδου του Βασίλη Τσαγρή (1882 – 1941), αρχιτέκτονα που άφησε μεγάλο έργο πίσω του την εποχή του Μεσοπολέμου, περίοδο που κατά τον καθηγητή Νίκο Χολέβα έχει χαρακτηριστεί της “Μετάβασης” από τις συνταγές της ιστορικής ρυθμολογίας στο πρωτοποριακό κίνημα του Ελληνικού Μεσοπολέμου. Θεμελιώθηκε το 1930 ως το νέο κτίριο που θα στέγαζε τους εκπαιδευτικούς σκοπούς του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός.

Η λιτότητα και αυστηρότητα των όψεων του, σε συνδυασμό με την τεχνογνωσία των νέων δομικών υλικών της περιόδου οδήγησαν σε ένα αξιόλογο αισθητικό αποτέλεσμα και αποτελεί ειδικά σήμερα, μια ανακούφιση από το οπτικό χάος του Αθηναϊκού τοπίου.

Ως κτίριο Νυχτερινών Σχολών ιδιοκτησίας του “Παρνασσού” έχει αφήσει έργο και ανυπολόγιστη κοινωνική προσφορά ενώ η παρουσία του αποτελεί ζωντανή μαρτυρία ιστορικού χώρου πνευματικής δραστηριότητας και εφαρμογής προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας για τους μη έχοντες νέους και νέες, αποτελώντας κομμάτι της κοινωνικής ιστορίας αυτής της χώρας.

Το διατηρητέο κτίριο του Γεωργίου Ιωάννη Πολίτη

Το κτίριο του Πολίτη, βρίσκεται στη συμβολή των οδών Στασινού και Πausανία στην περιοχή του Παγκρατίου (περιοχή HILTON). Ο ιδιοκτήτης του, Γεώργιος Πολίτης γεννήθηκε το 1856 και απεβίωσε το 1936 με την σύζυγο του Αικατερίνη Τσιρώνη να αφήνει το νεοκλασικό στην διάθεση του “Παρνασσού” μετά τον θάνατο της. Ο Πολίτης, άφηνε σύμφωνα με την διαθήκη του την ακίνητη περιουσία του στον Σύλλογο, λαμβάνοντας υπόψιν του την κοινωνική και εκπαιδευτική του δραστηριότητα.

Οι μετέπειτα χρήσεις που φιλοξένησε, προξένησαν αρκετές φθορές στο κτίριο το οποίο χρίζει άμεσης αποκατάστασης και κρίνεται απαραίτητο να γίνει το σημείο εστίασης αναστηλωτικών εργασιών με στόχο την επαναχρησιμοποίηση του.

Ως κομμάτι της πλέον δημοφιλούς συνοικίας του Παγκρατίου, αξίζει να αποκαλύψει τις αισθητικές και ιστορικές του αξίες, με την όποια εργασία που ενδεχομένως θα θεωρηθεί απαραίτητη για τεχνικούς λόγους, να πρέπει να

γίνεται εμφανής και να ξεχωρίζει από την αρχική αρχιτεκτονική μορφολογία, προς χάριν ενός ευανάγνωστου αστικού τοπίου.

Ανακεφαλαιώνοντας, ιστορικοί φορείς συνέβαλλαν για την διατύπωση ενός λεξιλογίου που οφείλουμε να σεβαστούμε όσοι δηλώνουμε ενδιαφερόμενοι για τα μνημειακά έργα των λαών. Διερωτώμενοι τις τύχες των “δικών μας” διατηρητέων, σε αναλογία με το τοπίο της Αθήνας, θέτουμε προβληματισμούς, σχετικούς με την σημασία της ενεργής παρέμβασης για την διάσωση τους. Πάντα με την απαραίτητη εξειδίκευση και γνώση.

Παράσχος Καραβατάκης

Αρχιτέκτων Ε.Μ.Π.

Μέλος του Δ/Σ του Φ.Σ.Π.

Μέλος του ICOMOS

Νοέμβριος 2020, Αθήνα